

VÍZIÓ: Vásárolt fosszilis energia felhasználása nélküli termelés, szolgáltatás

KNOW-HOW

Hatékony modell bemutatása a nagy entalpiájú geotermikus rezervoárok felkutatása, kitermelés és hasznosítása érdekében, különös tekintettel a komplex hasznosítás elveinek figyelembe vételére

2019

TARTALOMJEGYZÉK

1. Tartalomjegyzék.....	2
2. Előzmények.....	3
3. A geotermikus energia	4
4. A geotermikus források meghatározása	7
5. A nagy entalpiájú források felhasználása	8
6. A nagy entalpiájú rezervoárok komplex hasznosítása	9
7. A know-how elvei, eszközei	10
8. Gyakorlati megvalósítás	13

1. Előzmények

A Magyar Kormány, összhangban az EU irányelveivel, Nemzeti Energia programot dolgozott ki mely az energia felhasználás hatékonyságától a megújuló energia használatáig fogalmaz meg elvárásokat. A kormány nem kötelezően betartandó utasítások mentén kívánja irányítani a gazdaság szereplőit az irányelvek megvalósítására, hanem különböző támogatási és ösztönző rendszerek révén akarja elérni a programban meghatározott célokat.

Magyarország a megújuló energia források felhasználási arányára 2020 – ig terjedő programban az az EU elvárás szerint 13% helyett a Magyar Kormány a cselekvési terveiben 14,67% arányt vállal teljesíteni. Ez azt jelenti, hogy a teljes magyarországi energia felhasználás 14,67% át megújuló energia forrásból fogják fedezni.

Az EU pénzügyi forrásaira alapozva és az EU szabályozási jóváhagyása mellett a Kormány meghirdette a METÁR programot, mely támogatott áron való villamos energia vásárlást jelent.

A METÁR program tehát a villamos áram termelést ösztönzi és nem veszi figyelembe például a fűtési energia szolgáltatók komoly fejlesztéseinek támogatását.

Ezen dolgozatnak nem tárgya a hatósági szabályozás ellentmondásainak a kritikája, vagy egyéb szabályozási anomáliák feltárása. Különösen nem feladatom ezen anomáliák, feszültségek feltárása.

Én csak a geotermikus energia, mint állandóan, időjárástól, nap-vagy évszaktól függetlenül rendelkezésre álló, szinte kifogyhatatlan energia hatékony felhasználásának komplex lehetőségéről akarok beszélni, mivel akár egy nagy entalpiájú forrás is számos gazdasági tevékenység kiszolgálója lehet, maximalizálva ezzel a kitermelő vállalat profitját.

Azt azonban mindenképpen meg kell jegyezni, hogy a hatósági támogatási rendszer, a kormány kommunikációja, a kormány által bejelentett külön projekt támogatások – véleményem szerint, szakmailag indokolatlanul – a naperőműveket részesíti előnybe. Ezáltal az a látszat keletkezik, mint ha csak a napenergia lenne megújuló energia forrás.

Remélem ez a tanulmány segít rávilágítani arra a tényre, hogy a geotermia, mint megújuló energia forrás sokkal szélesebb, variábilis és komplex energia szükségletet képes kiszolgálni és igen is létjogosult, hogy a napenergiával egy szinten kerüljön kezelésre, elismerésre.

Azért is fontos ez a dolgozat megírása, mert a geotermikus szakma, de különösen a köztudatban számos téves felfogás uralkodik, márpedig ezek a téves megközelítések hátráltatják ennek a hatalmas geotermikus energia potenciálnak az ország gazdasági érdekei a szolgálatába állítását.

Ez a dolgozat első sorban a geotermikus energiának a termelésbe és szolgáltatásokba felhasznált fosszilis energia kiváltásának a módját, lehetőségét veszi számba és mutatja be egy konkrét projekt megvalósításán keresztül.

2. Geotermikus energia

A „geotermikus” kifejezés görög eredetű, jelentése: *földi meleg belső hőség* (a szó szerinti jelentése). A hőforrásokat fürdésre már a paleolitikus korban is használták, míg a legrégebbi ismert fürdő i. e. 3. században épült Kínában. Később a rómaiak is alkalmazták a geotermikus energiát, mind fűtésre, mind gyógyászati és pihenési célokra. Egykoron az antik római fürdővárosok a hévízforrásokat csőhálózat segítségével közvetlenül hasznosították. A rómaiak a termálvizet a szem és bőrbetegségek kezelésére, míg Pompeiiben az épületek fűtésére is használták. Új-Zélandon az első polinéziai betelepülők, akik az európai hatástól függetlenül éltek ezer éven keresztül, a 18. századig, a hőforrások gőzét a főzésben, a termálvizet pedig a fürdésben, mosásban és a gyógyításban hasznosították. A hévizek fűtésben és gyógyászatban való alkalmazása a modern világban ismét aktuálissá vált.

A 19. században a technika fejlődésével lehetővé vált a felszín alatt rejlő termikus erőforrások felfedezése és feltárása is, a magas oldott ásvány tartalma miatt. Toszkánában a természetes geotermikus energiát a bór és az ammónium vegyületek feldolgozására használták. Itt a geotermikus folyadékok voltak a legfontosabb bórforrások, míg a hőenergia mellékes volt.

Az elektromos energia termelése 1904-ben indult meg Piero Ginori Conti herceg munkássága által és 1913-ban a Larderello erőművében 250 kW villamos teljesítmény állott rendelkezésre. A larderelloi erőmű komplex jelenlegi teljesítménye meghaladja a 400 MW-ot és ezt egy fejlesztési program segítségével 880 MW-ra szeretnék növelni.

Másodjára Új-Zélandon, a Wairakei-térséget fejlesztették az 1950-es évek elején, az Észak-kaliforniai „Gejzir-mező” után, ahol 1960-ban indult meg a termelés. A világon ez utóbbi térséget fejlesztik a leginkább napjainkban, hiszen teljesítménye 2800 MW.

Franciaországban 1960 óta több mint 200 000 lakás fűtését oldják meg termálvíz segítségével. Olaszország és Izland a vulkanikusan legaktívabb két európai ország, a Közép-Atlantikum vulkáni hátságán fekszenek, ennek ellenére a legfőbb, geotermikus energiát hasznosító nemzetek a Csendes-óceáni lemezszegély mentén csoportosulnak. Japán, a Fülöp-szigetek és Mexikó a jelenlegi technológia fejlesztésén dolgoznak.

Időközben tervek készültek a geotermikus hő közvetlen felhasználásának lehetőségére, a távfűtésben és a mezőgazdaságban. E téren Japán, Kína, a volt Szovjetunió utódállamai, Magyarország valamint Izland a fontosabb termelők. Az új technológiákat Franciaországban és más nyugat-európai országokban dolgozták ki. A geotermikus energia olcsó, megbízható, fenntartható és környezetbarát, ám az emberi történelem nagy részében csupán a tektonikus törésvonalak közelében volt elérhető. A technológiai fejlődésnek köszönhetően azonban mára a geotermikus energia felhasználásának lehetőségei jelentős mértékben megnöttek, különösen olyan alkalmazások esetében, mint a lakások fűtése.

Napjainkban a geotermikus energiát számos területen alkalmazzák:

- A mezőgazdaságban az üvegházak fűtése
- Lakások, lakótelepek fűtése
- Villamos energia termelése
- gyógyászati és turisztikai alkalmazása

3. A geotermikus energia felhasználása

A termálkútból feltörő vizet gáztalanítják, ülepítik, sótartalmát részben eltávolítják, a felhasználás helyére szivattyúzzák, a lehűlt vizet pedig valamilyen vízáramba, vízgyűjtőbe vezetik.

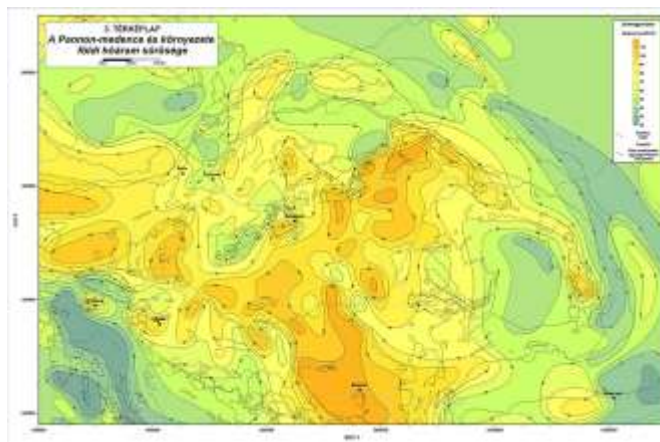
A csökkenő víznyomást kompresszorral, búvárszivattyúval lehet növelni, de nem gazdaságos ez az eljárás. A legjobb megoldást a kitermelt és már lehűlt víz visszasajtolása jelenti, ami mérsékli a mély rétegekben található vízszint csökkenését. A hő hasznosításon túljutott termálvizek ugyanazon vízadóba történő visszasajtolása hazánkban jogszabályi kötelezettség is (147/2010. (IV. 29.) Korm. rendelet), bár a Magyar Kormány technikai, illetőleg anyagi okokból 2025-ig felfüggesztette az energiahasznosítás céljából kitermelt termálvíz visszasajtolási kötelezettségét a mezőgazdasági termelők számára.

Ez 2005-höz képest 20%-os bővülésnek felel meg a világ geotermikus áramtermelés terén. A geotermikus erőművek hagyományosan a lemezek törésvonalainál épültek, ám a bináris ciklus elvén működő erőművek és a javított geotermikus erőművek megjelenése erőteljesen kiszélesítette a lehetséges helyszínek körét. Ennek ellenére a geotermikus energia felhasználásának továbbra is a közvetlen alkalmazás a leghatékonyabb módja, mely általában a fűtéshez szükséges energiát fedezi. A leglátványosabb eredményeket e téren Izland képes felmutatni, mely lakásainak 93%-át fűti ily módon, évi 100 millió dollárt megtakarítva a folyamat során. Reykjavík, valaha a Föld legszennyezettebb városa mára az egyik legtisztábbnak számít, hála a geotermikus energiának.

Magyarországon a geotermikus gradiens az átlagosnál nagyobb (45–50 °C/km), továbbá az ország területének több mint 70%-án rendelkezésre áll a földhő közvetítő közegeként a termálvíz (vagy más néven hévíz, mely definíció szerint a 30 °C-ot meghaladó hőmérsékletű rétegvíz).

Elmondható tehát, hogy geotermikus adottságaink igen kedvezőek, melynek oka a földtörténeti fejlődésben keresendő: a litoszféra földtörténeti múltban bekövetkezett elvékonyodásának következménye. A kedvező adottságok ellenére a felszínen mérhető víz hőmérséklet csak ritkán haladja meg a 100 °C-ot.

A geotermikus energiát Magyarországon közvetlen hő hasznosítás céljára alkalmazzák: 2713,3 GWh-val 2009-ben az országok közti rangsorban a 12. helyen állt. Geotermikus energiára alapuló villamosenergia-termelésünk viszont nincs. Mezőgazdasági célú felhasználásunk jelentős. Nyílt területeken a termálvizet a fűtés mellett öntözésre is alkalmazzák. A felhasználás másik nagy területe az üvegházak, egyéb mezőgazdasági épületek fűtése, termények szárítása, állattenyésztés (az állandó magas hőmérséklet biztosításával).

Ma Magyarországon több mint 900 termálkút üzemel, amelynek mintegy 31%-a balneológiai célú, több mint negyedük az ivóvízellátásban hasznosul, és közel fele szolgál fűtésre (Statisztikai Tükör, 2009). 2009-ben mintegy 26–38 PJ hőenergiát hoztunk felszínre, melyből csak 4,13 PJ-t hasznosítottunk (Eurostat, 2012). A rendszer nagy veszteséggel működik, a hatékonyság azonban növelhető. Jelenleg a felszínre hozott hévizet úgy hűtik le a megfelelő hőmérsékletre, hogy annak hőjét nem használják fel, miközben az épületek egy részét földgázzal fűtik. A pazarló felhasználás megszüntetésével a mostani hő többszörösét (akár további 10–15 PJ-t) lehetne kinyerni, többlet hévíz kitermelése nélkül. 2010-ben a geotermikus hő hasznosítás 4,23 PJ-t, a hőszivattyúk alkalmazása 0,25 PJ-t tett ki, 2020-ra ezen értékek 16,43 PJ-ra, valamint 5,99 PJ-ra való növekedését prognosztizálják (Magyarország Megújuló Energia Hasznosítási Cselekvési Terve 2010–2020, 2011). Magyarországon a geotermikus potenciál legalább 60 PJ/év.

Magasabb (mintegy 120–150 °C-nál melegebb) hőmérsékletű fluidum akár áramtermelésre is alkalmas lehet. Ilyen geotermikus mezők azonban csak az ország területének kis részén jöhetnek számításba.

Jelenleg csak kutatási tevékenységről lehet beszámolni, a kiaknázás lehetőségéről/szükségességéről, az ebben rejlő potenciálról az egyes kutatók véleménye eltérő.

A geotermikus energia gazdaságos kinyerését az után-pótlódó víz, az alkalmas víztartó, valamint a geotermikus gradiens (gg) határozza meg. A gg azt jelenti, hogy a Föld középpontja felé 100 m-enként hány °C -kal nő a hőmérséklet. A köznapi életben ennek a reciprokét szokás használni, mértékegysége a m/°C. A geotermikus gradiens térbeli eloszlását geotermikus térképeken ábrázolják. Ha egy kisebb terület geotermikus gradiense eltér a tágabb környezet átlagától, geotermikus anomáliáról beszélünk. Az eltérés oka lehet a földkéreg kivékonyodása (pl. Kárpát-medence), közeli vulkáni tevékenység (pl. Izland) vagy vízszintes hévízmozgás.

A geotermális energia kinyerése helyileg jelentős és gazdaságos lehet ott, ahol kedvezőek a földtani adottságok, viszonylag kis mélységben magas hőmérséklet és jó vízadó képződmények találhatók.

A geotermikus energia hasznosításának a fenti feltételek megléte esetén is gátja lehet a hévíz gyakran nagy oldott só tartalma, valamint az, hogy a lehűlt kezeletlen víz súlyosan károsíthatja a környezetet. Ezért elterjedt a gyakorlatban a felhasznált hévizek visszasajtolása az eredeti víztartóba.

A geotermális energia jelenleg elsősorban helyi energiaszükségletek kielégítésében játszik nagyobb szerepet pl. Izlandon, Új - Zelandon, Japánban, Kamcsatkán és É-Amerika Ny-i területein. A hasznosítása elsősorban a felszínre érkező hévíz hőmérsékletétől függ, ami meghatározza a lehetséges hőfoklépcső (a hasznosítható rendszerbe belépő és onnan kilépő víz hőmérséklet-különbsége) nagyságát. A 100 °C feletti hőmérsékletű hévíz alkalmas lehet elektromosenergia-termelésre is. A 100 °C alatti hőmérsékletű hévizek hőcserélőn keresztül történő közvetlen hő-hasznosítása a leggyakoribb (pl. épület, növényház fűtése), majd a 35-20 °C -ra lehűlt vizet balneológiai célokra használják fel. Bár a hévíztermelésre alkalmas kút létesítése költséges, a geotermikus energia általában gazdaságos és környezetkímélő energiaforrás. A geotermális energia legjobban a lépcsős hő-kinyeréssel oldható meg: pl. 90 - 60 °C -os vízzel lakást fűtenek, 60 - 35 °C -os vízzel növényházat, majd gyógyvízként használják fel. Az első geotermikus erőművet 1904 -ben Olaszországban építették, ma is üzemel. Izlandon 1930 óta fűtenek lakóházakat geotermikus energiával. A hazai hévíz kutak által felszínre hozott hőmennyiség mintegy 40% -át fürdők, strandok hasznosítják, és közel 30%-át pedig üvegházak fűtésére használják. Ipari, kommunális célra még alig van felhasználás, de már van egy-két jó példa: Szentesen a 79 °C -os vízzel első lépcsőben a kórházat, majd a második lépcsőben az üvegházakat fűtik, illetve a régi strandfürdőben hasznosítják a meleg vizet. Szegeden 3000 lakás fűtését oldották meg ezzel a módszerrel.

4. A geotermikus források meghatározása

A geotermikus energiaforrásoknak három fontos jellemzője van:

4.1. Az aquiferek/víztározó rétegek:

A természetes aquiferek általában porózus kőzetek, amelyek vizet tárolnak illetve rajtuk a víz átjuthat. A kőzetekben tárolt víz fúrással könnyen feltárható. Ezen kőzetek fontos tulajdonsága a porozitás. Nagyon fontos, hogy a geotermikus folyadék tárolására alkalmas legyen az aquifer, ez pedig csak a nagy porozitású kőzetekben lehetséges.

4.2. A záró kőzet

A záró kőzet akadályozza meg, hogy a geotermikus folyadék az aquiferből elszökjön. A vulkanikus kőzetek, a mészkő és homokkő jó víztározó kőzetek, nagy permeabilitással rendelkeznek. Természetesen a zárt víztározó rétegekben a folyadéknyomás nagy az extrakciós pont alatt, mivel felül egy viszonylag átjárhatatlan záró kőzetréteg található.

A záró réteg fontosságát Olaszországban fedezték fel az 1980-as évek elején, amikor geotermikus források után kutattak a Vezúv környékén. Itt azonban csak kevés és kis nyomású geotermikus folyadékot találtak a sok vulkáni hamu miatt - hiszen teljesen permeábilis - ami a környéket borította. A víztározó kőzet fölött a forró gőz vagy víz, agyag, esetleg só réteget hoz létre a pórusok helyén, kialakítva a vízzáró réteget. Vagyis a Föld mélyén rejlő termálvizek saját maguk hozzák létre vízzáró rétegüket. Így érthető, hogy a fiatal vulkanikus területek kevésé alkalmasak geotermikus folyadék tároznak.

4.3. Hőforrás

A magas entalpiájú területeken bőven van vulkanikus hő, azonban az alacsony entalpiájú régiókban a hőforrások két típusát különböztetjük meg:

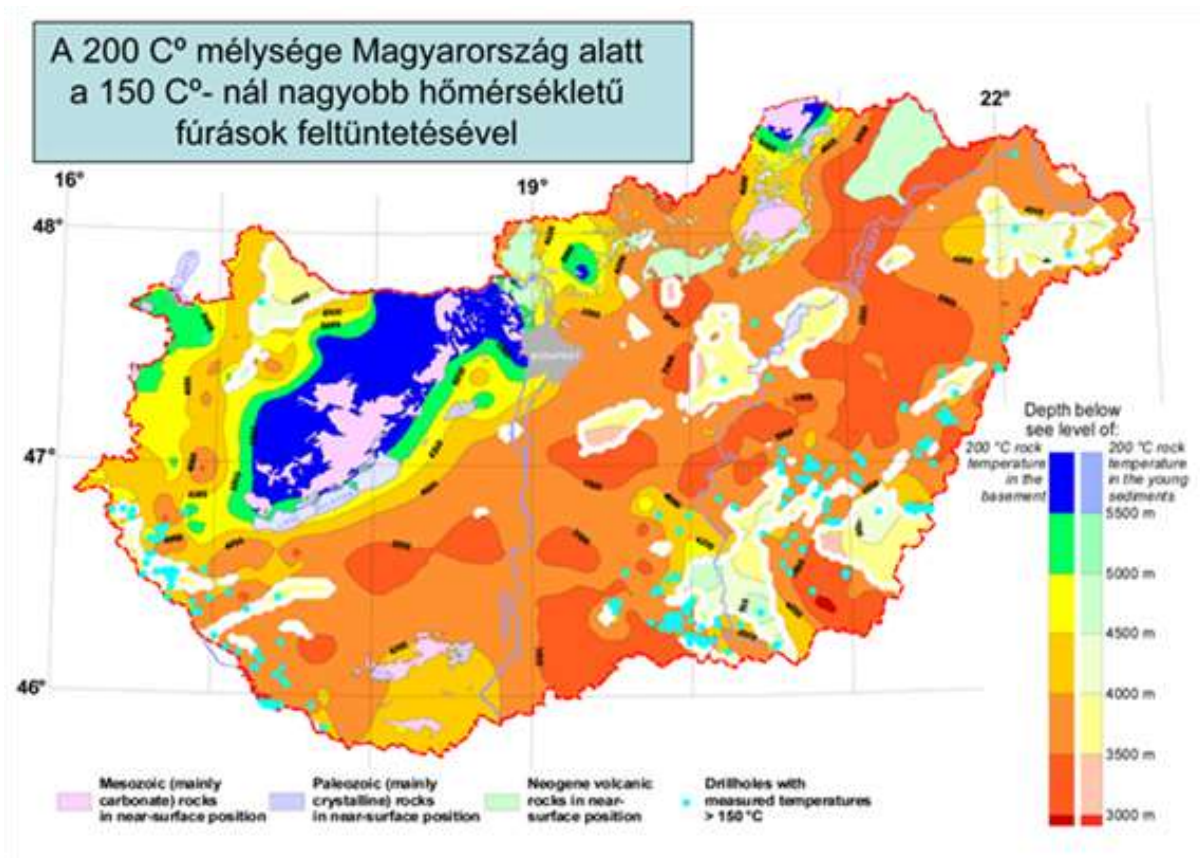
- Az üledékes medencékben a víztározó rétegek vizet szállítanak a mélybe, ami ott felmelegszik és hasznosíthatóvá válik.
- Léteznek forró, száraz kőzetek, ahol a természetes hőtermelés nagy ugyan, de ezekhez mesterségesen kell aquifert építeni, hogy az energiát hasznosítani tudjuk.

4.4. Nagy entalpiájú forrás

Nagy entalpiájú geotermikus energia forrásról akkor beszélünk, ha a kitermelhető geotermikus fluidum hőmérséklete eléri a 120°C-t, mennyisége a 180m³/ó-t.

A fentiek összefoglalásából az következik, hogy számunkra
- magas entalpiájú (legalább 120 °C, 150m³/h
- porózus kőzetben tárolt, aquiferből származó
- nagy permeabilitású záró réteggel zárt közeg
meghatározott tároló rétegek (rezervoár) felkutatása , megnyitása és kitermelése a
cél. Ennek célnak a leghatékonyabb elérését célozza a jelen kutatási és feltárási eljárás
leírása.

5. A nagy entalpiájú források felhasználása

A fenti ábra azt mutatja, hogy Magyarországon milyen mélységi viszonyok között található olyan hőmérséklet, melyben képződhet magas entalpiájú rezervoár.

Mint ahogy az is nyilvánvaló, önmagában a földtani hő viszonyok nem jelentik geotermikus fluidum jelenlétét, hiszen a hőmérsékleten kívül számos más körülmény is befolyásolja, hogy felhasználható geotermikus rezervoár alakul-e ki, vagy sem.

Magyarországon kivételesen kedvező helyzetben van. Az '50- 60-as években olaj és földgáz kutatás miatt rengeteg próba fúrást végeztek ország szerte. A keletkezett fúrások száma eléri a 35 ezret. Emellett kialakult a Magyar Olajipar, kitermelve azt a **szakmai réteget**, aki speciális tudást halmozottak fel mind a geológia, mind a geológiai feltárási technológiák, azok alkalmazás területén.

Tehát egyrészt adott egy kiválóan képzett, nagy tudásanyaggal, tapasztalattal rendelkező **szakértő réteg**, akik jól ismerik Magyarország geológiai viszonyait, másrészt a próbafúrások dokumentációja is rendelkezésre áll a Magyar Bányászati és Földtani Szolgálat dokumentum tárában.

Ezek a dokumentumok, általában csak „**kütkönyv**”-nek titulált dossziék tartalmazzák az adott fúrásra vonatkozó „**Geológiai Zárójelentést**”.

Ez a kettős adottság az, ami biztosítéka lehet a nagy entalpiájú geotermikus források feltáráának.

Ennek a fent leírt adottságnak ellenére nem folyik Magyarországon tudatos kutató, rendszerő tevékenység arra vonatkozólag, hogy az ilyen nagy entalpiájú rezervoárokat összegyűjtsék, ajánlásokat dolgozzanak ki a vállalkozói szféra számára.

Ennek a tudatos tevékenységnek a hánya, illetve a geotermikus energia komplex felhasználásának módszerének alkalmazása hozta létre ezt a dolgot, azzal a céllal, hogy felhívja a szakma hatóságai irányítóit, nagy felhasználóit arra a tényre, hogy milyen nagy energia potenciált van kihasználatlanul a kezünkbe.

Az okokat vizsgálva egyértelműen kimutatható három ok, ami miatt nem történik meg a nagy entalpiájú források szervezett feltárása.

Az első a **hatósági szakmai irányítás magatartása**, egyrészt azzal, hogy a nem ismeri fel már évtizedek óta a geotermikus energia használatának óriási előnyeit, megelégszik a kis energia potenciálú, esetleges hasznosításokkal, mint a helyi gyógyfürdők, esetleg melegházi növénytermesztési alkalmazások. Még a mostanában teret nyerő nagyvárosi fűtési rendszerekbe táplálható geotermikus projektek gazdaságossága is megkérdőjelezhető.

A második probléma, részben az első következménye, hogy a **pénzügyi támogatások hiánya** miatt nincs elég tőke a nagyobb mélységű fúrások elvégzésére, hiszen egy –egy fűtő kút megnyitása jelentő költség. Márpedig ha nem a komplex geotermikus energia hasznosítás elvei szerint közelítünk a fúrásai költség megtérüléshez, akkor látható, hogy az 1000-1200 m mélységet elérő fúrások felett már nem térül meg a beruházás.

A harmadik ok, természetesen a folyamatok az előző két ok együttes hatásának, hogy csak kis potenciálok használatát tervezik olyan helyeken, **ahol prompt rendelkezésre áll az energia felvevő piac**, tehát kevés költséggel a „piacra” juttatható a kitermelt energia.

Ez a dolgot fel kívánja hívni a szakma és a hatóság figyelmét arra, hogy a nagy entalpiájú geotermikus források komplex energia hasznosítás elvei mellett való alkalmazás mekkora gazdasági erőt képvisel és jól megtérülő vállalkozást alapját biztosítja.

6. A dolgot - mint KNOW-HOW - alapelvei

Maga a KNOW-HOW – bár elsőre úgy tűnik nem tartalmaz új ötletet – mégis jelentős a tekintetben, hogy egy áttekinthető, Magyarországon nem alkalmazott modellt állít fel a nagy entalpiájú geotermikus források tudatos felkutatására, feltárására és a felszínre hozott energia komplex hasznosítására.

Ebben a KNOW-HOW dolgotban, mielőtt magát az általunk használatra ajánlott kutatási és feltárási, felhasználási stratégiát ismertetnénk, le kell szögezni az alábbiakat:

- Magyarország teljes terület földtanilag feltárt, semmi új tény nem kerülhet elő
- Magyarország geotermális rezervoárjai, réteg és talajvízei teljesen feltérképezettek
- Magyarországon – világszínvonalon – rendelkezésre áll szakmai tudás, és napi gyakorlatban lévő geotermikus és fúrás szakértők

- Magyarországon több, nagy múltú, nemzetközi tapasztalattal rendelkező cég van, akik a felkutatott rezervoár kitermelésére alkalmas termelő és nyelő kutak képzését el tudják végezni
- a Magyar Állam az EU rendeletekkel összhangban támogatja a megújuló energiaforrásból előállított villamos energiatermelést, ide értve a geotermikus energia forrást de sajnálatos módon az Állam közvetlenül a geotermikus energia források kutatását, feltárását és kitermelését nem támogatja
- az új fúrások jelentős hányadánál nem igazolódik be az előzetes várakozás, a kút nem teljesíti a vár energia hozamot
- a main stream, jelentős geotermikus energia termelő cégek (PannErgy, GEOSZ) akik vállalkozásként végzik a geotermikus energia kitermelést csak és kizárólag közmű szolgáltatóként, városi fűtő műveknek szolgáltatnak energiát, mint egy lépcsős energia hasznosítók. A fürdőokban, mezőgazdasági növénytermesztésben használt kutak energia tartalma is egy lépcsős, csak az adott célt – fűtést – fűtést szolgálják.
- nincs ma Magyarországon olyan projekt, amely a geotermikus energia több lépcsős kihasználását végezné, holott ebben a tárgyban is jelentős szakirodalom és tudás van felhalmozódva.

7. A KNOW – HOW, elvei, eszközei

Én magam a dolgozat elkészítésével csak az országban felhalmozott óriási tudást és tapasztalatot rendezem a komplex geotermikus energia felhasználás elveinek érvényesítése érdekében. A dolgozat arra is irányul, hogy rámutasson: a geotermia komoly alapja lehet a olyan ipari termelésnek, vagy szolgáltatásnak ahol nagy az energia igény. A geotermikus energiái használatával elérhető akár az a cél is hogy a vállalkozás zéró környezeti lábnyomot hagyva végezze tevékenységét.

Vagyis megvalósítható a legfőbb vízió: a vásárolt fosszilis energia nélküli termelés, szolgáltatás.

Tehát a dolgozat megírásával olyan modellt, stratégiát szeretnék bemutatni, amely arra irányul, hogy a nagy energia igényű, megalapozott piaci hátterű vállalkozások számára bebizonyítsa, a relatíve magasabb beruházási költségek ellenére tud a saját maga számára egy hosszú távú, fenntartható és olcsó energia stratégiát megvalósítani.

Tehát alapvetően az a cél, hogy a vállalkozásokat meggyőzzük arról, létezik olyan energia stratégia, mely biztosítja cég hosszú távú, fenntartható, környezet kímélő és olcsó energia ellátását.

Mi is ez a modell?

Nos, ha egy vállalkozás új telephely létesítésére gondol, számos alapvető igényt fogalmaz meg. A főleg a zöldmezős beruházások esetén mindig az első kérdés a megközelíthetőség, autópálya, reptér vagy kikötő közelsége és az energia hozzáférhetősége. (a helyi munkaerő ellátottság a mai trendek szerint már nem meghatározó)

A közlekedés alap infrastruktúrája Magyarországon elég jónak mondható, nem túl nagy kihívás az új telephely becsatolása a közúthálózatba. Ezzel nem is érdemes különösebben foglalkozni.

No de mi van az energiával?

Egy termelő, szolgáltató tevékenység két féle energiát igényel: villamos energiát és fűtő/hűtő energiát.

A megszokott módszer, hogy valamely áramszolgáltató hálózatfejlesztéssel oda viszi a villamos energiát, míg a gázszolgáltató szintén kiépít egy vezeték a megfelelő gázmennyiség biztosítására.

Azonban van egy másik lehetőség. Olyan helyen kell a telephelyet kijelölni, ahol hozzáférhető egy nagy entalpiájú geotermikus rezervoár, melynek az energiájának a kitermelésével mind a villamos energia, mind a fűtő/hűtő energia rendelkezésre áll.

Ismert, hogy az ORC (ORGANIC RANKINE CYKLE) erőművek már 55 °C felett képesek áramot termelni, és Magyarországon átlagosan 80°C kifolyó hőmérsékletű geotermikus fluidum szinte tetszőleges helyen kinyerhető. Tehát elméletileg akár egy 80°C hőmérsékletű kúttal is meg lehet oldani az alap felvetést. Ez azt is jelenthetné, hogy Magyarországon bárhol alkalmazható lenne a komplex geotermikus energia hasznosítás elve.

Ez azonban a Magyarországon általánosságban feltárt geotermikus kutak esetében nem igaz, mert nem csatlakozik mindig a megfelelő nagyságú vízhozam a kút kapacitás oldalán, így nem lesz elegendő az energia potenciál. Az energia potenciált a felhasznált víztömeg (liter), az elérhető hőmennyiség (delta T) és egy állandó (1,2) szorzata adja meg W egységben.

A szükséges vízmennyiség hiányán túl további szempont kell legyen egy kellően magas hőfok is, hiszen a 80°C kifolyó víz csak 50°C delta T értéket biztosít, tehát nem elegendő.

Az a javasolt geotermikus pozíció, hogy egy minimum 120°C kifolyó hőmérsékletű és legalább 150 m³ vízhozamú geotermikus forrást kell találni.

Na de honnan lehet ilyen potenciált szerezni?

Nos, ennek a kérdésnek a megválaszolása a know-how maga, ami nem egyéb, mint a már jól ismeret tudás célirányos alkalmazása.

Akkor hát mit is tudunk?

7.1. Tudjuk, hogy a nagy vízhozamú rezervoárok csak repedezett, porózus mészkő rétegekben képződnek.

7.2. Tudjuk, hogy a megfelelően magas hőmérsékletű fluidum, mint energia közvetítő közeg a mélyebb, 2000 m-nél mélyebb kőzetben tud kialakulni, jellemzően nagyon nagy biztonsággal szintén repedezett mészkő rétegben található. (Ennek számos geológiai, földszerkezet tani oka van.)

7.3. Tudjuk, hogy hol helyezkednek el ilyen alap adottságú kőzet rétegek. (lásd 5. pont, ábra)

7.4. Tudjuk, hogy a lehetséges területen hány darab kutató fúrás van dokumentálva.

Itt jön egy nagyon nagy probléma, ugyanis a kőzet réteg nem egy homogén módon repedeztet, egységes mészkő réteg, az minden irányba, le és fel változtatja a elhelyezkedését ezért az egy adott földrajzi koordinátán indított fúrás akár el is kerülheti a repedezett réteget. Igaz ez még a leg pontosabb, szeizmológiai adatokkal alátámasztott előkészítés esetén is.

Ezt a tényt igazolja a rengeteg meddő CH fúrás, amit igazán gondosan készített elő a Olajvállalt, mégis számtalan esetben eredménytelen volt a kutató fúrás. Ilyen módon rendkívül nagy a kockázata a nagy mélységű fúrásnak, amit a befektetők nem is szoktak bevállalni. A legjobb szakértők által előkészített geológiai, hidrogeológiai tanulmány ellenére sem.

Néhány kutató fúrás dokumentációjának elemzése azonban tesz olyan megállapításokat, például, hogy a fúrás CH termelésre meddő, de termál kúttá átképezhető, ilyen esetben általában laborvizsgálattal a víz fizikai és kémiai összetételét is megvizsgáltatták és a labor jegyzőkönyv rendelkezésre áll.

Vannak olyan fúrási jegyzőkönyvek, ahol ilyen megállapítást nem tesz a geológiai zárójelentés, de a földtani szerkezet leírása és a hirtelen megjelenő iszapvesztés, vagy vízbeáramlás említésre kerül, ami szintén utalás egy lehetséges geotermikus kitermelő rétegre.

Ezek az adatok, utalások, ajánlások viszont már megadják azt a biztonságos alapinformációt, amik alapján kijelölhetőek egy pontos földrajzi koordináták, hol kell az új fúrás elvégezni ahhoz, hogy 100% biztonsággal kitermelhető, nagy entalpiájú geotermikus rezervoárt találjunk.

Ez az a KNOW – HOW alapvetés, amely megalapozza és 100% biztonsággal kijelöli azt a földrajzi területet, ahol az új vállalkozás a telephelyét létesítse. Ahhoz, hogy ezek a biztos koordináták megadhatóak legyenek, kell egy engineering cég, aki elvégzi a dokumentációk, archivált dokumentumok újra értékelést, elvégeztesse az adott rezervoárra vonatkozó friss hidrogeológiai tanulmány elkészítését, hogy igazolható legyen a kívánt energia potenciál. Erre munkára jött létre a GEOPOWER ENGINEERING Kft, és köré csoportosult szakértő gárda.

Maga a KNOW - HOW tehát az a módszer, amellyel egy adott földrajzi koordinátához tartozó geotermikus rezervoár kimutatható, igazolható a rezervoár energia potenciálja alátámasztva ezt az adott koordinátán meglévő CH fúrás valós geológiai viszonyokat igazoló monitoring adataival.

A KNOW – HOW maga tehát egy olyan kijelölési módszer, amivel 100% biztonsággal megadható egy geotermikus kitermelő vagy visszasajtoló kút létesítésének pontos koordinátája. A helykijelölés csatlakozik egy az adott koordinátán már létező fúrás monitoring adatainak értékelése, és ezen adatok, valamint más, geológiai adatot hozzárendelésével az adott koordinátán végzett fúrással elérhető rezervoár energia potenciálja. A kijelölő anyag ajánlást tesz a kút geometriájára is, hogy a kívánt energia potenciál kitermelhető legyen.

Az ezzel a módszerrel kiválasztott helyen feltárt rezervoár nyújtotta energia forrás minden esetben alkalmas lesz legalább 10 MW hőenergiával a +80°C tartományban mintegy 1,3 MW áram termelésre, közel 10,8 MW hőenergia biztosítására a 80/30°C tartományban. Ennek a hőmennyiségnek a felhasználása is több sávra osztható, a termelési igények figyelembe vételével.

Így valósul meg a vízió: ipari termelés, szolgáltatás, mezőgazdasági növény termesztés vásárolt fosszilis energia felhasználása nélkül a komplex geotermikus energia hasznosítás elvei szerint.

8. gyakorlati alkalmazás

Magyarországon nincs nagy entalpiájú geotermikus forrás munkába fogva, így nincs is hazai tapasztalat az ilyen típusú energia koncepció megvalósítására. Tehát elsődleges feladat a nagy entalpiájú termálkút üzembe állítása, hogy az előbbieken felvázolt komplex hasznosítási elv gyakorlatban való megvalósításával a know-how hitelképességét megteremtjük

A fentiekben megállapításra került, hogy a komplex geotermikus energia hasznosítás az, amikor a rendelkezésre álló geotermikus fluidum teljes energia potenciálját 100%-ban kihasználjuk. Ez több fajta gazdasági tevékenység egyidejű energiáival való ellátása.

Mint projekt manager több nagy entalpiájú forrás lehetőségét kutattam fel a Nagykanizsa térségében. Alkalmaztam a monitoring kutak fúrési jegyzőkönyveinek értékelési módszerét, és előzetes szakértői eljárást folytattunk le a PAT4 jelű, lezárt CH kutató forrás által kijelölt rezervoár energiái potenciáljának és folyamatos, legalább 25 éves kitermelésre rendelkezésre álló mennyiségű rezervoár meglétét.

Az előzetes tanulmányok igazolták a rezervoár energiái potenciálját és változatlan potenciálon legalább 25 évig való kitermelhetőségét. Ezek alapján rendelkezésre áll egy olyan forrás, ahonnan folyamatosan az alábbi energiái mennyiség nyerhető ki:

130/80 °C tartományban 11,88 MW hőenergia, mely kiszolgál egy 1,6 MW áram termelő ORC kiserőművet

80/55 °C tartományban rendelkezésre áll 5,4 MW hőenergia, kiszolgálja egy összesen 200 személyes mozgásszervi rehabilitációs és idősgondozó központ hűtés/fűtés, gyógyfürdő és szolgálati meleg víz igényét

55/30 °C tartományban rendelkezésre áll 5,4 MW hőenergia 5-8 ha korszerű, spanyol vagy francia importból származó technológiával felépített fólia növényházat, mezőgazdasági növénytermesztési céllal.

Mindezen tevékenységek megvalósításra a GEOPOWER ENGINEERING Kft üzleti tervet dolgozott ki és ezt az üzleti tervet fogjuk megvalósítani a know-how által megfogalmazott elvek gyakorlati igazolására.

A projekt „GEOKOMPLEX Energia Projekt” néven került előkészítésre és a kész üzleti terv a KNOW-HOW dolgozat mellett a **geoeng.hu** honlapon megtekinthető.

Szeged, 2019. január 15.

Molnár Tibor
projektmanager